

VASY GÉZA
A költő és a szobor

Nincsen még öt éve sem, hogy Szécsi Margit szobrát fölavatta a költőtárs Buda Ferenc, s máris újra kellett önteni Kő Pál alkotását. Magyarország a fémről készült szobrok ellopásának földje lett, s ez ellen aligha lenne jó védekezés az emlékművek nagyméretűvé növesztése, hiszen ma már a tolvajok számára nincsen semmi akadály, akár egész erdőket is eltüntetnek. S nem csak a tolvajok elérhetetlenek, az orgazdák után se nyomoznak. Felfordult világ ez, s ebbe nem lehet beletörődni.

Költészetében Szécsi Margit a keserű történelmi és léttapasztalatok birtokában rendre azzal nézett szembe, hogy a világban mindent, ami érték, ami emberszabású, fenyegetnek az elszabadult önérdék gonosz erői. S mintha előre megérezte volna szobra sorsát is. A jelenkorhoz képest szinte történelem előtti időben, 1974-es kötetében jelent meg az *Eladó* című verse, s ha ma végigolvassuk, arra gondolhatunk, hogy még most is abban a történelem előtti időben élünk. Vagy talán éppen ez a történelem lényege?

*Csikók tündér sörénye, játék,
 a kedves meg a gyilkos szándék
 s holnap talán a lobogó:
 eladó, minden eladó
 idegennek, kannak és kánnak,
 kopasznak és göndör meláknak
 a szoknya meg a lobogó:
 eladó, minden eladó,
 énekelsz tilalmasat, bátran,
 vándorolsz a lompos kabátban,
 de kik eladódni akarnak:
 holnap a flaszterba tipornak,
 s nem takar be a lobogó,
 csak hullik szívedre a hó.*

Szobrokat már az őskori ember is készített. Kultikus, majd szakrális szerepük volt, a maradandó anyagból készített szobor a közösséget formáló szellemiséget fejezti ki, s ez a mai napig így van. Egy szobor évezredekig át megmaradhat, a mulandó ember számára az örökévalóságát is jelképezi. A személyeket ábrázoló szobrok nagy része a kiemelkedő személyiség felmutatása mellett a halhatatlanságot kívánja érzékeltetni, bemutatni a mindenkori társadalom számára a példaképeket, azt a mércét, amelyet követni kellene. Ha Arany János szobrát látjuk a fővárosi Nemzeti Múzeum kertjében, öntudatlanul is nyugtázzhatjuk, hogy ő a nemzeti kultúra kitö-

rölhetetlen része. Ugyanez lehet az élményünk Petőfi Sándor legendás Duna-parti szobránál, amely kultikus helyé vált. Sorolhatnánk hosszan a példákat, ugyanaz a lényeg: a köztéri szobrok a közösségi emlékezetnek a jelenkorban is nélkülözhetetlen emlékművei. Aki ezeket bántja, ezeket semmisíti meg, ugyanúgy isteni büntetést érdemel, mint Don Giovanni Mozart operájában. Őt az a kőszobor taszítja a pokolba, amely az általa meggyilkolt kormányzó síremlékéként áll. Jeles emberek szobrának meggyalázása nem közönséges rosszaság, nem menthető a szegénységgel: sirgyalászás is.

Szécsi Margit életművének szellemisége azonban nagylelkűséget sugall, nem megtorlást azért, hogy szülővárosában, Pestszentlőrincen egy éjszaka sötétjében így bántak el szobrával. S örömet azért, hogy földijének, barátjának, a festőművész és költő Kondor Bélának az emlékműve sértetlen maradt. A jó szándék, a nemes igyekezet semmissé teszi a sérelmet. Az azóta felállított régi-új szobor ettől a virágzó tavasztól kezdve újra szemlélhetően hirdeti, hogy ez a nagyszerű költő-asszony innen származott, meghatározó élményeit szerzte itt, s innen el soha nem szakadt.

De ne feledjük azt se, hogy Szécsi Margit nem csupán Pestszentlőrincé, hanem az egész magyarságé. Azokhoz tartozik, akiket a fényes szellők nemzedékének szoktak régebben nevezni, s akiknek a fényességéből bizony nagyon kevés részük volt, inkább a történő történelem komorságát tapasztalhatták meg. Nehezebb volt így a helytállás, az igaz eszmények mellett mindhalálig való kitartás, az emberiség- és magyarság-érdekű költői cselekvés, ő azonban testi törekenysége ellenére megállt minden próbát: diadalmaskodott a szellem.

A magyar irodalom alkotói a huszadik századig néhány kivétellel szinte mind férfiak. Az éppen száz éve indult folyóirat, a Nyugat hozta el a változást: szerzői közt egyenrangúan jelentek meg nők is. Mégis csak a huszadik század második felében vált természetessé, hogy nem csak kissé elkülönítően említett női költészet létezhet: a Parnasszuson teljessé válhatott az egyenjóság. Úttörő szerepe volt ebben Szécsi Margitnak is. Az ő nemzedékében az ötvenes években két fő irányzat alakult ki: az egyiknek Juhász Ferenc és Nagy László, a másiknak Pilinszky János és Nemes Nagy Ágnes váltak vezéralakjaivá. Szécsi Margit az életben és a költészetben is társa Nagy Lászlónak, ám öntörvényűen és egyenrangúan. Súlyos igazságtalanság róla elsősorban azt tudni, hogy Nagy László felesége volt. Az irodalomtörténésznek azt kell kiemelnie, hogy jelentős költő. Egészen másféle módon, mint nemzedéktársai. Az irodalomszociológus ehhez még azt is hozzáteheti, s ez sem lényegtelen, hogy Szécsi Margit nem feministaként

volt költő. Nagy László egyik legfontosabb műve a *Menyegző*, amelyben egybehangzóan szólal meg a két fiatal: „Arccal a tengernek itt állunk párban”. Így kezdik meg a vallomást „összeesküdve örökre a jóra, igazra, / gyönyörűségre, a legszilajabb álmon is túl / a rendre, hogy általunk jönne világra”. A nagyszerű szobrászművésznek, Henry Moore-nak egyik leghíresebb alkotása a *Király és királyné*. Az időtlen nyugalomban és méltósággal egyszerű trónuson ülő emberpár az egyen-

rangúság és a halhatatlanság szimbóluma, akárcsak a Nagy László-vers két fiatalja. Milyen szép lenne, ha a pestszentlőrinci parkban Szécsi Margit szobrának közelében ott állna Nagy Lászlóé is: a királyné mellett a király, aki ugyancsak sokszor tartózkodott itt, Margitka szüleinél. Addig is, képzeljük el e szobor-kettőst, s törekedjünk arra, hogy méltóak lehessünk hozzájuk, méltóak nyolcszáz év magyar költészetéhez. Őrizzük emberi arcukat, hogy a mi arcunk is emberi maradhasson.

KORPA TAMÁS

Nagy Lászlónak

*Hisz tűt szúrnak beléd
a tű fokán át
vérhólyagos földbe szórnak
agancsaid két kézzel letörik
az ágaskodó tengerbe dobják
véresre harapdált szájjal
zuhan arccal a szél is előre
a szálakat kötélbe fonják
húzd meg húzd meg
a zsinórpaplást inkább
s meghasadnak
a füstmérgezett felhők
merre tövises csőrrel fellőtt
madarak keringnek
(eldőlve az oltáron
gyertya tizenhárom
gyertya tizenhárom)
de ne rohanj le a sírba!
megvesszőzött ujjaimon sírva
mutatom hol merre az apály
a föld körömágyába tégy le
ránk folyik a víz befed
a jég elrejt az ár...
nekem is fáj és fáj
jázminfa virága
hervad a világra
és fájna
ha a törött hold pengéjére
kötnének téged
patáiddal rugdalózva
döngetnéd a mindenséget
gályára vinnék az évszakokat...
de hisz tűt szúrnak beléd
úgyis s a tű fokán át
dermedt szemed figyel
ki sem mondhatja szád.*